

Marek Barański

Ukraińska tożsamość narodowa u progu XXI wieku : [recenzja]

Pisma Humanistyczne 3, 26-28

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzja

Problematyka pracy jest niezwykle ważna z dwóch powodów. Pierwszy z nich to fakt narodzin niezależnego państwa ukraińskiego będący ukoronowaniem co najmniej 800. letniej historii i tradycji wschodniosłowiańskiego narodu. Pierwsze encyklopedie wskazują na IV n.e. jako genezę osiedlenia się Słowian. Do XII wieku dzieje Ukrainy i Rosji są niemal identyczne. Na prawie dwieście lat, (od XII do XIV w), Ukraina wchodzi w skład państwa halicko-wołyńskiego, a po jego upadku kraj naddnieprzański dostaje się pod zwierzchnictwo litewskiego państwa Olgierda, by od momentu unii litewsko-polskiej stać się częścią Korony. Wiek XVII to okres walki o usamodzielnienie narodowe, w tym powstanie Chmielnickiego, poszukiwanie sojuszy w Turcji i Rosji. Konflikt z Polską, a następnie zerwana ugoda w Hadiaczu prowadzą do pokoju andruszowskiego, który dzieli Ukrainę między Rosję i Polskę. Utrata na rzecz Turcji i odzyskanie Ukrainy przez Polskę w pokoju karłowickim do rozbiorów Polski, poprzedza okres panowania rosyjskiego. Mimo braku samodzielności państwowej, na Ukrainie istniało silne poczucie odrębności, które w wyniku walki narodowej w latach 1905 -1906 zaowocowało powstaniem reprezentacji Ukrainy w dumie rosyjskiej. Po wybuchu I wojny światowej Ukraina weszła w skład Rosji Radzieckiej gdzie po rocznych rządach proniemieckich Skoropadskiego, w roku 1919 władzę objęli bolszewicy. Przegrana wyprawa Polski na Kijów wymierzona przeciwko wpływom radzieckim na terenie Ukrainy oraz upadek propolskiego Petrułi przypieczętowały osiemdziesięcioletni związek Ukrainy z Krajem Rad. wiadomość i tożsamość narodowa Ukrainy i Ukraińców kształtowały się pod wpływami polskimi i rosyjskimi.

Drugi czynnik, nazwijmy go zewnętrznym o charakterze genetyczno-ontologicznym podkreśla decydującą rolę przesłanek zewnętrznych (międzynarodowych) w procesie powstania państwa ukraińskiego, których wyznacznikiem aktualnej logiki dziejowej są procesy integracji regionalnej i światowej globalizacji.

Recenzowany artykuł składa się z dwóch części. Pierwszy dotyczy ustaleń terminologicznych, takich jak: tożsamość, naród oraz ukraińska tożsamość narodowa. Drugi poświęcony jest czynnikom

konstituującym tożsamość narodową, takich jak: język, tradycje państwowe, religia oraz terytorium państwowe.

Zaprezentowany tekst jest logiczną całością, napisany poprawnym językiem. Akceptuję merytoryczną zawartość tekstu zwracając uwagę na kilka kwestii, które moim zdaniem przyczyniły by się do sprecyzowania bardziej konkretnych konkluzji.

W części pierwszej, autor przedstawia trzy definicje narodu eksponujące kolejno: czynnik terytorialny, emocjonalny i organizację (państwo), które w części wyczerpują desygnaty narodu. Autor peryferyzuje rolę języka i kultury jako czynników obiektywne formułujące naród. Również językowa geneza doszukiwania się różnic we wschodnio- i zachodnioeuropejskich ekplanacjach narodu jako obywateli państwa bądź wspólnoty serc ma proveniencję ideologiczną. Przypomnieć wypada, że apologetami czynnika emocjonalnego jako składnika narodu są z jednej strony przedstawiciele szkoły frankfurtskiej, a z drugiej reprezentant szkoły marksistowskiej - Józef Stalin.

Typologia narodów (emocjonalna i terytorialna) bardziej przystaje do czasów współczesnych związanych z przekształcaniem się państwa narodowego w europejskie społeczeństwo obywatelskie.

W części drugiej zostały scharakteryzowane czynniki determinujące stan i dynamikę tożsamości narodowej. Kwestia ich zręgowania, tj. oceny ich zróżnicowanego wpływu na procesy tożsamości narodowej wymaga zbadania i odrębnych specjalistycznych prac.

Proponuję wprowadzić w tekście kilka jedno (dwu) - zdaniowych konkluzji:

- język ukraiński bardzo podobny do rosyjskiego przetrwał głównie w środowiskach wiejskich i stanowi o plebejskim obliczu kulturowej (jętkowej) tożsamości narodowej Ukraińców;
- religia (świat wartości) jako element wspólnoty serc nie odegrał roli integrującej zbiorowość narodową;
- szczególną rolę w utrwalaniu tożsamości narodowej ma do odegrania państwo, lecz nie tylko jako wspólnota terytorialna ale jako suwerenna organizacja polityczna działająca w interesie całego narodu. Nie tak ważnym problemem jest kwestia integralności terytorialnej jak

wykreowanie ukraińskiej racji stanu jako podstawy funkcjonowania najważniejszej organizacji społecznej i politycznej jaką jest państwo;

- państwo może odegrać pozytywną rolę w procesie integracji narodowej i kreowania jego tożsamości, kiedy elity polityczne sformułują program akceptowany przez plebejską większość narodu będącą rezerwuarem wiata wartości narodowych.

Podkreślam ważność i aktualność artykułu P. Kubasa, jego wysokie walory merytoryczne i znaczenie praktyczne. Autor, wykorzystał w pracy większość aktualnej literatury naukowej. Tekst w całości zasługuje na opublikowanie w "Pismach Humanistycznych" Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Dr hab. Prof. UŚ Marek Barański